

Az életminőség-kutatás néhány kérdése

Az utóbbi évtizedben világszerte sok szó esett és temérdek írás jelent meg az élet minőségéről. A kifejezés a különböző kutatók értelmezésében sokféle jelentést és meghatározást nyert, s a legkülönbözőbb értékelési és viszonyítási ismervekkel párosult. A terminusértelmezés történelmi alakulásának számbavetele már csak azért is célszerű, mivel ráirányíthatja figyelmünket néhány olyan tendencia kirajzolódására, amelyeknek ismerete elengedhetetlen a pártunkat foglalkoztató problémák, mindenekelőtt a gazdasági-társadalmi tevékenység magasabb minőségi szintre emelését, valamint országunk dolgozói életminőségének szüntelen növelését célzó tevékenység árnyaltabb megértéséhez.

A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején figyelhető meg először az a törekvés, hogy a fejlett társadalmak egyéneinek életminőségét tudományos vizsgálódás tárgyává tegyék. A háború utáni időszak — amelyet számos fejlett nyugati országban az alacsony olajárak alapján a „fogyasztói társadalomnak”, a műanyagok társadalmának a megteremtése jellemzett — elősegítette és bizonyos mértékig igazolta (a kevéssé tartós javak tömegfogyasztását szorgalmazó H. Ford-féle modell alkalmazása révén) az élet minőségének fogyasztói szemléletű megközelítését. Az effajta értelmezések alig lépték túl az életszínvonalnak a szükségletek kielégítési fokát jelölő fogalomkörét.

1973-mal, a kőolaj- és a nyersanyagválsággal kezdődőleg az „életminőség” fogalma a fejlett ipari országokban hovatovább olyan kritikai tartalommal telítődik, amely a gazdasági növekedés eredményeit kérdőjelezi meg, és amely a „pazarlás társadalmát” (A. Toffler), a fogyasztói értékrendszert, az embereknek a mesterségesen keltett szükségletek révén történő manipulálását veszi célba (H. Marcuse).

Ebben a helyzetben szükségképpen magasabbra csaptak az emberi lét értelmével, a gazdasági-társadalmi fejlődés céljával kapcsolatos viták hullámai. Mind határozottabban körvonalazódik az a gondolat, hogy a fogyasztás növekedése nem jár feltétlenül együtt az emberi boldogság növekedésével. Előtérbe kerül annak a pszichikai-erkölcsi, biofizikai, kulturális, természeti árának a kérdése, amelyet a társadalomnak a gazdasági növekedés támasztotta új szükségletek kielégítéséért kell fizetnie. A fokozott fogyasztásra kényszerítő hajszában az egyént felőrlő kielégületlenségek a társadalommal, önmagával, a természettel szembeni elidegenedés új meg új formái révén megsokszorozódnak, ami óhatatlanul elvezet a kutatások kritikai tartalmának elmélyüléséhez és annak a szükségéhez, hogy ezekben a vizsgálódásokban az emberi szükségletek problematikájának az értelmezése túllépje a fogyasztói szemlélet szűk, eltorzult kereteit, és az élet minőségének a követelményét állítsa előtérbe.

Ilyenképpen kirajzolódnak az életminőség problematikájának körvonalai, mégpedig a kutatás látómezején mindaddig kívül rekedt emberi szükségletek kielégítését sürgető feltételek nyomására. Olyan igényekről van szó, mint: a részvétel, a beteljesülés szüksége (H. Cleveland), az érzelmi kötődés, a szeretet, a barátság szüksége (E. Masini), amelyeket aligha lehet felmérni az életszínvonal vizsgálatában alkalmazott gazdasági-társadalmi, demográfiai, oktatási mutatóknak a segítségével. E nehézség szülte az újfajta, sokkal érzékenyebb és az életminőség kutatására adekvátabb társadalmi mutatók kidolgozására irányuló erőfeszítéseket. Az utóbbi két-három esztendőben ez az útkeresés számos figyelemreméltó munkában tárgyiasult, és e munkák szerzői között vezetők helyi illeti meg az északi államok egyes kutatóit, valamint az argentinai Bariloche Alapítványhoz tartozó szociológusokat.

Napjainkban újabb törekvés észlelhető több szocialista országban; a marxizmus alapján és szellemében megindul az *életmód, életstílus, életszínvonal, életstandard, jólét, az életminőség* kategóriájának a vizsgálata. E kutatások mind hitelesebb erővel mutatják ki az eltérő értelmezésben használt kategóriák közötti létező sokrétű, belső kölcsönviszonyt. Az utóbbi évtizedben a gazdasági és szociológiai szakirodalomban az objektív és szubjektív mutatók olyan rendszereit dolgozták ki, amelyek tudományos értékű eszközként alkalmazhatók az életminőség értékelésében. Azonban nem kis gondot okoz az a körülmény, hogy a kutatások, noha feltételeken egyazon dologra irányulnak, gyakorta alkalmaznak eltérő értékmérveket, paramétereket, vonatkozási rendszereket, tényezőket és mutatókat, ami

érthetően megnehezíti az eredmények egybevetését vagy felhasználását. Mindemellett az utóbbi években jól megfigyelhető egy olyan közös álláspontnak a kialakulása, amely szerint az életminőség fogalma különbözik az említett többi kategóriától, mivel nem a szükségletek kielégítésének a fókája, mint inkább a kielégítés módjára vonatkozik (B. Galeski). Persze az ilyen értelmű fogalmi differenciálás maga is meghatározott gazdasági szintet tételezett fel, amelyen lehetővé vált a szükségletkielégítés, legalábbis az élelmezés mennyisége tekintetében, hiszen enélkül az élelem minőségi, izlésbeli követelményeinek, kalóriaértékének nincs jelentősége. Ebben az összefüggésben külön nyomatékot kap a kutatás szempontjából az *életstandard* fogalma, amennyiben ez a fogalom nem csupán az anyagi és szellemi szükségletek kielégítési fokának a mutatóit veszi figyelembe — miként az az életszínvonal vizsgálatok történni szokott —, hanem ugyanakkor az *élet-nívóra* vonatkozó, *meghatározott társadalmi normákat* is kifejez (I. Besztujev-Lada). A kutatások nyilvánvalóvá tették a társadalomszervezetre jellemző fenti kategóriák sokrétű kölcsönviszonyát, azt a tényt, hogy a kategóriák a társadalom felépítésének különböző oldalait, síkjait tükrözik, és ennél fogva metszik egymást, anélkül hogy kölcsönösen felcserélhetők lennének, annál kevésbé, mivel csak együttesen járulhatnak hozzá az átfogóbb kifejezés, a népjólét-kategória tartalmi meghatározásához.

A szocialista országokban az életmód-vizsgálatról közzétett tanulmányok, még ha nem is vezettek jól egybehangolt, rendkívül korszerű kutatási módszerek kimunkálásához, feltétlenül előmozdították az életszínvonal anyagi mutatóira szorított kutatások meghaladását szorgalmazó gondolat érvényre jutását. Ma már a viták gyújtópontjába mindinkább az emberi lét értelmének kérdése kerül. Mindez félreérthetetlenül jelzi, hogy erőteljes hangsúlyt kapnak az emberi élet lényegével, az emberi viszonyok tartalmával kapcsolatos szubjektív szükségletek, beleértve a viszonyok valamennyi formáját, társadalom és egyén, egyén és egyén, egyén és természet viszonyát, akárcsak az egyén önmagára való vonatkozását. E szükségletek tanulmányozását annak a ténynek a tudomásulvétele teszi szükségessé, hogy a gazdasági fejlettség magas foka nem eredményez önmagától általános jobb közérzetet, hogy a jó társadalmi közérzet nem annyira a rendelkezésre álló anyagi javak bőségétől függ, mint inkább egy olyan tisztességes emberi léttől, amelyet az emberi tevékenység társadalmi és egyéni hasznosságának érzése és tudata táplál, oly módon, hogy az emberi méltóság, az önbecsülés és a mások méltósága iránti tisztelet és megbecsülés érzését fejleszti ki és erősíti.

Az *életminőséggel* mint a szükségletek kielégítésének a mikéntjét vizsgáló kategóriával kapcsolatban egész sereg új mutatót dolgoztak ki. Szemrevételezésük még akkor is elengedhetetlen, ha mérésük közvetett, bonyolult kvantifikációs módszerek kimunkálását teszi szükségessé. Az életminőség mutatóinak ebbe a kategóriájába beletartozik a munka és a szabad idő tartalma, a munkában és a szabad időben érzett kielégülés, az élelem minősége és elfogyasztásának feltételei, a ruházat és a háztartási cikkek minősége és esztétikai kivitelezése, a lakóhely és a környezet, valamint a társadalmi intézmények és szolgáltatások működésének a minősége. Ugyanakkor a vizsgálatnak szem előtt kell tartania a közlési, az oktatási, az alkotói, az önanonossági szükségletek kielégítésének a minőségét (J. Galtung), az érzelmi (E. Masini), a politikai és közéleti tevékenységben való részvétel szükségletének kielégítési mikéntjét (I. Besztujev-Lada). Ugyancsak ide tartozik a biztonság szükségletének kutatása (C. A. Mallman), az egyén önmegvalósításának, társadalmi megbecsülésének és értékelésének a szüksége (G. Galeski) és így tovább.

Az utóbbi években az élet minőségének kérdése világméretű problémává nőtt, mégpedig jól meghatározott körülmények hatására. Ha kezdetben csupán a fejlett országok problémájaként jelentkezett, később fokozatosan kiterjedt a fejlődő országokra is. Ezzel egyidejűleg éles kritikai vizsgálat tárgya lett valamennyi felfogás, amely a fogyasztást vallotta a gazdasági-társadalmi fejlődés stratégiai céljának.

Az életminőség bonyolult kérdését előtérbe állító körülmények egyike azzal függ össze, hogy a tudományos-műszaki haladás, a gazdasági növekedés mind szélesebb társadalmi kategóriák számára tette lehetővé a primer szükségletek kielégítését. Ezen az alapon mind erősebben érvényesült az egyes magasabb rendű szükségletek kielégítésére irányuló tendencia, olyan szükségletek igénye, amely nem törhetett felszínre mindaddig, amíg az élelem-, a ruházat-, a lakásigények súlyos gondot jelentettek.

Egy további körülmény a tudományos-műszaki haladás negatív hatásainak erőteljes jelentkezéséből adódott. Olyan hatásokról van szó, amelyek magát az emberi fajt fenyegetik: a természeti környezet jövátéhetetlen pusztítása, a levegő, a víz, a talaj minőségének súlyos veszélyeztetése, a zajártalom növekedése, az in-

formációkkal való „bombázás“ fokozása, az életritmus stresszhatású felgyorsulása révén. Mindez közvetlenül magát az emberi létnek a minőségét fenyegeti. Olyan problémák ezek, amelyek megoldása megfelelő társadalompolitikát követel meg.

Végezetül a jelzett körülmények sorában fontos helyet foglal el az a felismerés, hogy Földünknek ama erőforrásai, amelyek nem termelődnek újra, ugyancsak megfosztottak az eszelen kiszípolozás és pazarlás következtében (s ez az országok közti történelmi különbségeket 1:100-hoz arányúra fokozta). Mindez a fejlődés egyes stratégiáinak józan újragondolására kötelez. Annyi mindenképpen bizonyos, hogy a jelenkori fejlődés szintjén az emberi civilizáció fejlődése számára kínálkozó alternatívák planetáris méretekben vetik fel az élet minőségének és a benne foglalt értékrendszernek a kérdését, különös tekintettel a fejlődés céljának és értelmének problémájára.

Ebben a világhelyzetben az új életminőségről szóló román felfogás, amely országos méretű és hosszú távú, komplex programatikus célkitűzésként fogalmazódott meg, mind jelentőségében, mind pedig fejlődési stratégia minőségében túlnő országunk határain.

A Román Kommunista Párt XII. kongresszusának dokumentumai tudományos, realista szellemben közelítik meg az életminőség problémáit. Ez a felfogás meghatározó jelentőségű premiszakból indul ki, mindenekelőtt annak szükségességéből, hogy a közeljövőben meg kell hogy változzék Románia fejlettségi stádiumának a minősége fejlődő országból közepesen fejlett országgá történő előrelépése révén. Egy másik olyan premisz, amely e koncepció számára kiindulópontul szolgál, azzal a követelménnyel függ össze, hogy a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom felé haladás újabb szakaszának stratégiáját új helyzetben, a világméretű energia- és nyersanyagválság feltételei között kell valóra váltanunk.

Az új életminőségre vonatkozó felfogás egész sereg olyan összetevőt tételez fel, amelyek a fokozatos valóra váltás irányában hatnak. Ha folyamatai lényegükben tekintjük őket, a szóban forgó összetevők fő tartalmát a tudományos-műszaki forradalom elmélyülésében ismerhetjük fel, továbbá az ország fejlődésének megelőző szakaszaiban elért mennyiségi felhalmozódás alapján létrejött új minőség valamennyi területen való érvényesülésében. Az említett összetevők elemzése lehetővé teszi az életminőség román koncepciójának megragadását és meghatározását (a szó tág értelmében) mint *mindama tényezők összességét, amelyek szavatolják a gazdasági-társadalmi haladás követelményeinek kielégítését, oly módon, hogy valóra váljon a társadalmi és a személyiségi lét állandó és sokoldalú tökéletesedése*. Ebből a felfogásból egyértelműen következik, hogy a haladás alapvető célja maximális módon fokozni a társadalmi jólétet, e kifejezés tág értelmében, a szellemi, erkölcsi, pszichológiai, fizikai-biológiai jólétben alapuló kellemes közhangulatként. Mindez persze feltételezi az élet minőségének szüntelen emelését, a gazdasági, biofizikai, szellemi, pszichológiai és erkölcsi szükségletrendszer kiegyensúlyozott kielégítését az ország ezutáni fejlődési* szakaszaiban.

A XII. pártkongresszuson elfogadott irányelv-programok népünk és egyén mivoltunk döntő létealapjait érintik, amikor az új ötéves terv keretében az új minőségre való áttérést irányozzák elő. Az irányelv-programok előirányzataiban két egymással összefüggő sík találkozik: az *általános*, az egész gazdasági-társadalmi lét minőségének a síkja és az *egyéni* minőség síkja, az emberi lété.

Mindazon összetevők közül, amelyek egyaránt az egész társadalmi-gazdasági életben az új minőség megteremtésének irányában és az egyének létminősége emelésének irányában hivatottak működni, mindenekelőtt a *gazdasági tevékenység* emelkedik ki. Összetett, dinamikus mivoltában, az új minőség a gazdasági tevékenység síkján *új hatékonyság* elérését célozza a társadalmi munka egészében, kezdve az anyagi termelés valamennyi elemének intenzív hasznosításával, a termelés műszaki és minőségi színvonalának emelésével és a gépesítés, az automatizálás, a kibernetizálás, a technológiai haladás nagyarányú fejlesztésével. A magasabb rendű minőség tárgyiasulása, a gazdasági tevékenységben az elkövetkező ötéves terv során parancsoló objektív szükségyszerűség Románia felzárkózásához a közepesen fejlett országok sorába. Ez a történelmi váltás megköveteli egy magas termelékenységű és hatékonyságú, korszerű gazdaság megteremtését a nyersanyagok, termelési anyagok és az energia magasrendű, a lehető legésszerűbb és gazdaságosabb hasznosítása révén. Mindez pedig feltételezi a nyersanyagok feldolgozásában a hasznosítási fok emelését (a terv előirányozza az alapvető nyersanyag és az energia hasznosítási fokát kifejező mutatóknak 32-34%-kal történő emelését an-

* A fejlődés fogalmát annak a materialista dialektikának a szellemében használjuk, amely a fejlődés eszméjét alapvető módszertani elvve emelte. „Fejlődés” — ez a kifejezés a mi elemzésünkben a visszafordíthatatlan, meghatározott irányultságú, preferenciális, felfelé ívelő, viszonylag állandó, mennyiségi és minőségi változásoknak és átalakulásoknak az egységét jelenti, azok kölcsönös összefüggésében.

nak érdekében, hogy egy tonna nyersanyagból a gazdaságilag fejlett országokéval egyenlő vagy ahhoz közelebb álló értéket nyerjünk).

Az új minőségre való áttérés a gazdasági életben parancsolóan megszabja a társadalmi munka termelékenységének magasabb minőségi szintre emelését, ami szükségessé teszi továbbá az egész dolgozó személyzet szakmai képezésének fokozását. Ebben a vonatkozásban kivételes jelentőséget kap pártunknak az a felfogása, amely szerint „a termelékenységet nem növelhetjük a munkaintenzitás fokozásával. Csakis új technológiákkal, csakis magas műszaki színvonalú gépekkel lehet többszörösére emelni a munkatermelékenységet.” E felfogás szellemében fogantak azok az intézkedések is, amelyek előírják a következő öt éves terv során 1 750 000 dolgozó szakmai képezését, hosszabb távon pedig évente több mint 2 millió dolgozó továbbképzését az országos program keretében, oly módon, „hogy minden egyes dolgozó rendszeresen, ötvenként legalább egyszer részt vehessen a szakmai, műszaki és tudományos továbbképzés egyik szervezett formájában”. Mindez hozzájárul majd a kulturált munkának és a munka iránti magartásnak az elmélyüléséhez. Nem kétséges, ez az átfogó folyamat megkívánja területi szinten mind a munkaerőtartalék, mind pedig a munkaerőszükséglet tanulmányozásának fokozását, a munkaerő irányítása, elosztása és optimális felhasználása legjobb módjait, a munkaerővándorlás és a társadalmi mobilitás jelenségeinek, ezek indítékainak elmélyült tanulmányozását. Az új minőségre való áttérés a gazdasági életben feltételezi továbbá a szervezési és vezetési folyamatok mind szélesebb körű tudományos alapokra helyezését és ezzel egyidejűleg a munkásönigazgatás erősítését és fejlesztését, a gazdasági és területi-közigazgatási egységek gazdasági-pénzügyi önigazgatásának a megszilárdítását. Megnövekszik a különböző alapegységek és azok kollektív vezető szerveinek a szerepe a fejlesztési tervek, az önálló költségvetés kidolgozásában, valamint a gazdasági jövedelmezőség és a nyereség biztosításában. Mindez természetesen jelentősen kihat majd — nem utolsósorban a közéleti részvétel, az alkotás, a társadalmi megbecsülés iránti szükséglet növekvő mértékű kielégítésének biztosítása révén — az egyéni lét minőségére is.

Az új életminőség előkészítését és valóra váltását célzó átfogó, bonyolult folyamat egyik igen fontos mozzanata a területi profilú gazdasági-társadalmi fejlesztés, ami — az irányelv-program előirányzatainak megfelelően — az elkövetkező öt éves terv során a *megyék közötti arányegyensúly* magasabb szintjét szavatolja. Ezt célozza többek közt az a gazdasági mutató, amely a megynkénti össztermelés minimális értékét 70 ezer lejben szabja meg egy lakosra számítva. A megyék lakosságának száma 200 ezertől 900 ezerig terjed; kézenfekvő, hogy ilyen minimális termelési szint meghatározása hathatósabban szolgálja az ésszerű, arányos gazdasági fejlődést, valamennyi megye civilizációs szintjének emelését, a munka- és életkörülmények egyenlő szintre hozatalát a társadalom valamennyi tagja számára. Hasonlóképpen valamennyi megye gazdasága egészének általános fejlődésével egyidejűleg csökkennek majd a *megyén belüli* különbségek, mindezekelőtt a megyeszékhely és a többi helység közötti, ma még jelentősnek számító különbség.*

Az egyéni lét új minőségének megteremtésére hivatott fejlesztési stratégia összetevőjét fejezi ki a XII. pártkongresszusnak az az előirányzata, hogy az elkövetkező öt éves terv során újabb 140 községet kell átalakítani agráripári várossá, aminek nyomán a városi lakosság aránya közel 55%-ra emelkedik. Felfogásunk szerint az urbanizációnak olyan folyamatnak kell lennie, hogy a túlfeszített ütemű modernizálódás sokkjaitól mentes maradjon, a város és falu közti hagyományos alá- és fölérendeltségi viszonyt kölcsönösségi kapcsolattá lényegítse át, amely funkcióik harmonikus együttműködése jegyében elősegítse az összes település korszerűsítését. Természetesen ebben az irányban további alapos tanulmányokra van szükség a gazdasági és társadalmi objektumok, a lakóépületek és a szolgáltatások minél ésszerűbb területi elhelyezése érdekében. A megyék közötti eltérések megkövetelik, hogy a településhálózat szerkezetének javításánál szem előtt tartsák azt a követelményt, hogy új városokat azokban a megyékben kell létrehozni, ahol a városi népesség kevesebb. Az ilyen urbanizációs politika fő célja az ország összes vidékeinek fejlesztése oly módon, hogy elősegítse a munka hatékonyságának növelését, az emberi életminőség javítását.

* Arad megyében például Arad municípium részaránya a megye ipari össztermelésében körülbelül 88%. Új objektumok elhelyezése és a meglévők fejlesztése a városokban és a jövőbeli városi központokban, mint amilyen Köröskisjenő, Nagylak, Kürtös, Világos, Szentanna, Vinga azt a célt szolgálja hogy csökkentse a jelzett különbséget. (Lásd Pavel Aron felszólalását az Era socialista által szervezett eszmecsereén. — Era socialista, 1971. 21:5.)

A fejlődés következő szakasza magasabb rendű minőséget kell hogy eredményezzen az állami tevékenység tökéletesítése, a részvételen alapuló demokrácia fejlesztése révén, a társadalmi élet valamennyi területén a honpolgári kezdeményezéseknek, valamint az egyének befolyásának fokozottabb hasznosítása útján a *politikai élet* síkján is.

Ez utóbbi összetevő szervesen illeszkedik a magasabb rendű minőség megvalósításának követelményéhez a gazdasági életben. Az életminőség éppen a gazdasági tevékenység új minőségében találja meg tökéletesedésének anyagi feltételeit, ugyanakkor felkínálja a gazdasági-társadalmi fejlődés számára a megfelelő politikai-jogi keretet.

A politikai életben az új minőségre való áttérés szorosan összefügg egy olyan típusú társadalmi, gazdasági demokrácia megteremtésével, amely lehetővé teszi a tömegek kezdeményezésének, tapasztalatainak és alkotó energiáinak széles körű hasznosítását. Az új politikai-szervezeti struktúrák a részvételi keret *szélesítését* és e részvétel minőségi *fokozását* célozzák. Ebben a mind függőleges, mind pedig vízszintes irányban kibontakozó folyamatban külön figyelmet érdemel az a tény, hogy a Szocialista Demokrácia és Egység Frontjának II. kongresszusán életre hívott új politikai és szervezeti forma arra hivatott, hogy keretet kínáljon a közéleti részvétel, a honpolgári kezdeményezés és felelősség megnyilvánulása, a tömeges társadalomirányítói tevékenysége számára, a szocialista tudat fejlesztésének és magasabb szintre emelésének útján. Az új minőségű közéleti részvételre való áttérés az állampolgárok mind szélesebb rétegeinek bevonása révén a képviseleti és a közvetlen demokrácia valamennyi formájának közvetítésével valósul meg, kezdve a dolgozók közgyűléseivel és a dolgozók tanácsaival — a gazdasági-társadalmi egységekben — egészen az országos szintű tanácskozássokig és más országos jellegű demokratikus fórumokig. „A demokrácia szószékének” az a rendeltetése, hogy megfelelő feltételeket teremtsen az ország jelenlegi és távlati fejlődésével kapcsolatos gazdasági, társadalmi és politikai problémák széles körű, nyilvános, szervezett megvitatására.

A vállalati öngazgatás bevezetése, a létrehozott új érték fő gazdasági mutatóvá emelése, a nyersanyag-részesedés mind, mind olyan intézkedés, amely valóságos minőségi ugrást hivatott előkészíteni és véghez vinni a társadalom vezetésének mechanizmusában. A minőségi ugrás általános érvényesülése azonban nehézségekkel jár, ellenállásba, akadályokba ütközik. A gyakorlat azt bizonyítja, hogy a munkásöngazgatás formájában kibontakozó és a dolgozók részvételen alapuló demokrácia rendszerének a hatékonysága egyenes arányban áll az egyéni, valamint a társadalmi vagy közösségi érdekelttség tartalmával és fokával, és fordított arányban ennek az érdekelttségnek a hiányával, formális jellegével.

Egy magasabb rendű minőségnek, hatékonyságnak az érvényesítése a részvételen alapuló, közvetlen demokrácia működési mechanizmusában feltételezi továbbá a szocialista tudatnak, az általános műveltségi színvonalnak, a társadalom tagjai szocialista kultúrájának minőségi fejlődését. Mindez megkívánja egy új minőség megteremtését az új ember formálására és önformálására irányuló politikai-ideológiai és kulturális-nevelő tevékenységben. Az ember sokoldalú tökéletesítése és önfejlesztése elsődrendű történelmi követelmény, hiszen az emberi tényezőtől függő döntő módon a valóság megváltoztatása és tökéletesítése, a társadalmi viszonyok átalakítása és fejlesztése.

Az új ember létrejöttének, a társadalmi viszonyok tökéletesítésének hosszú, bonyolult történelmi folyamatában kivételes jelentőségű normatív, orientációs és modelláló szerepet tölt be *A kommunista munka- és életmód, a szocialista erkölcs és méltányosság normáinak és elveinek törvénykönyve*, amelynek 33 cikkelyében körvonalazódik a szocialista társadalom fokozatos és sokoldalú kiteljesítésének történelmi szakaszára jellemző erkölcsi, szellemi és pszichoszociális értékrendszer.

A fejtett erkölcsi vonások általánosítása és ezzel egyidejűleg a műveltség általános fokának emelkedése — az új életminőség megteremtésének irányában ható két összetevő — azt a célt szolgálja, hogy nagymértékben elősegítse olyan fontos emberi szükségletek kielégítését, mint: a társadalmi hasznosság és a társadalmi megbecsülés szükséglete, a barátság, a szeretet, a szerelem szükséglete. A családi kör, a munka- és munkatársi, baráti környezet, szomszédság rendkívül jelentős szerepet játszik az egyén érzelmi beteljesülésében, minthogy az említett szubjektív szükségletek kielégítése révén biztosítja az egyén pszichoszociális jó közérzetét, ami nélkül az anyagi jólét fokozására, a javak megszerzésére irányuló erőfeszítés az élet értelmetlenné, kiszámíthatóvá, pótcselekvéssé fajulhat. A szocialista életminőség hármassá — tulajdonosi, termelői és haszonélvezői — dimenziójának az értelmében jogos bármilyen leegyszerűsítő, aszketikus előítélet elvetése és annak

az igazságnak a kimondása, hogy a fogyasztást a jólét *eszközének*, nem pedig *céljének* kell tekinteni; a fogyasztás nem maga a jólét.

Természetesen a jólét anyagi, gazdasági alapja meghatározó szerepet játszik az életminőség javításában. Nem ok nélkül tulajdonít olyan elsőrendű figyelmet pártunk az *életszínvonal állandó emelésének*. A XII. kongresszuson elfogadott irányelv-program az életszínvonal emelése, az életminőség javítása végett célul tűzi ki egy új, magasabb rendű minőség megteremtését az emberek életfeltételeiben. Ez a fontos dokumentum meghatározza az egész lakosság számára a társadalmi szükségletek kielégítésének alapvető koordinátáit a munkából származó, valamint a fogyasztásra szánt társadalmi alapokból eredő jövedelmek növekedésének körülményei között. A program ugyanakkor szem előtt tartja a társadalmi fogyasztásra szánt alapok ésszerű felhasználásának a követelményeit, a pazarlás és az ésszerűtlen kiadások elkerülésének a szükségességét: „A következő ötéves terv [...] továbbra is a figyelem középpontjába helyezi az embert és annak szükségleteit, társadalmunk minden egyes tagja igényeinek minél jobb körülmények közötti kielégítését, összhangban a tudományosan megalapozott fogyasztással.”

Az életszínvonal szüntelen emelése és a minőségileg jobb létfeltételek valóra váltása a következő tényezők függvénye: a gazdaság fejlesztése, az összes társadalmi kategóriák javadalmazásának, a szolgáltatások volumenének növelése, e szolgáltatások minőségi javítása és bővítése, a fogyasztási javak bősége, minőségük javítása és választékuk gazdagítása, a lakásviszonyok, a pihenési és szórakozási feltételek javítása, a természeti környezet védelme, az ökológiai egyensúly biztosítása. Az oktatás fejlesztése és korszerűsítése, a kultúra virágzása, realista, humanista és tudományos tartalmának izmosodása, a műveltség széles körű elterjesztése mind, mind az élet minőségének javítását célozza, s hozzájárul a megismerési vágy, a gondolkodás, a közlés szükségletének fejlesztéséhez, az emberek közötti viszonyok tartalmának gazdagításához. E változások olyan elidegenedésmentes, önmagát beteljesítő emberi lét kifejllesztését szolgálják, amelynek valóra váltásában a szocializmus egész értelme és történelmi hivatása summázódik.

Nem vitás, hogy a gazdasági-társadalmi lét új minősége megteremtésének feltételeire a nemzetközi helyzet is sokirányúan kihat. Az életminőségre vonatkozó hazai felfogásnak van egy olyan további összetevője is, amely a béke fenntartására, a leszerelésre, az új gazdasági és politikai világrend megteremtésére irányuló erőfeszítések fokozását célozza. Ezeknek az intézkedéseknek éppen az a rendeltetésük, hogy a nemzetközi környezet új minőségét hozzák létre.

Az egész gazdasági-társadalmi élet, valamint az egyéni lét új minőségének a megteremtését célzó fő összetevők rövid áttekintése nem hagy kétséget afelől, hogy e feladat megköveteli külön-külön valamennyi összetevő belső működési és fejlődési mechanizmusának sokrétű és elmélyült tanulmányozását. Az új, szocialista életminőségtől elválaszthatatlan demokratizmus és közvetlen participáció megnyilvánulása volt a néptanácsok nemrég lezajlott II. kongresszusa. A kongresszuson tartott beszédében Nicolae Ceausescu elvtárs újból és hangsúlyosan kiemelte, hogy az állami és néptanácsi tevékenység erősítése és tökéletesítése a szocialista demokrácia fejlődésének nélkülözhetetlen tényezője. „Mindent megtettünk és megteszünk azért — jelentette ki pártunk főtitkára —, hogy szüntelenül fejlesszük az ahhoz szükséges szervezési keretet, hogy a néptömegek széleskörűen részt vegyenek az állam vezetésében.”